

A MEGALÁZÁSRA VALÓ ÉRZÉKENYSÉG A KÜLÖNBÖZŐ BÜSZKESÉG TÍPUSOKNÁL

ALPÁR BERTALAN¹

Absztrakt

Háttér: Az érzelmek szakirodalmában kitüntetett helye van a büszkeségnek és a szégyennek. A büszkeség érzését ma már két altípusára bontjuk, amelyek jól elkülöníthetők egymástól ellentétes személyiség korrelátumaiknál fogva. Ezeknek az altípusoknak azonban szegényes a szakirodalma a szégyenre adott válasz kontextusában. Ebből kifolyólag kevés adatunk van arra vonatkozólag is, hogy megalázás esetén miként viselkedik a két büszkeség típus.

Célkitűzés: A kutatás célja megvizsgálni a büszkeség típusok összefüggését magunk és mások hibáztatásával megalázó helyzetekben.

Módszer: 135 fő 18 év feletti vizsgálati személy szerepelt a vizsgálatban. A büszkeség típusainak felmérése Tracy és Robins 2007-es kérdőívének magyar változatával történt (Bolló et al., 2018), a megalázásra adott válaszok pedig Gilbert és Miles 2000-es kérdőívének magyar változatával (Horváth et al., 2022).

Eredmények: Úgy tűnik, annak ellenére, hogy milyen szofisztikált dichotóm képet alkot a releváns szakirodalom a két büszkeség típusról a hozzájuk asszociált tulajdonságok szerint, a hétköznapi viselkedésben ez a különbség nem manifesztálódik. Az adatelemzés során az derült ki, hogy nincsen kapcsolat a vizsgált büszkeség típusok és a megalázásra adott válaszok között.

Következtetés: Bár a szégyen és a büszkeség elválaszthatatlanul egybefonódnak az egyén személyiségében, a szégyenre adott viselkedéses válaszok nem köthetők az egyén büszkeségének típusához. A jelen tanulmány fényében úgy tűnik, hogy az eddigi kutatások elnagyolt szerepet tulajdonítottak a büszkeség típusoknak az emberi viselkedésben. A megalázásra adott viselkedéses válaszokra fókuszálva, egy rendkívül szorosan köthető konstruktmra tett hatását van lehetőség vizsgálni a büszkeségnek. Az eredmények szerint ilyen szoros kölcsönhatásban sincsen számottevő befolyással a büszkeség típusa a viselkedésre. Ezek alapján pedig felmerül a kérdés, hogy vajon a hétköznapi élet egyéb, kevésbé releváns helyzeteiben, ezek a tényezők játszanak-e egyáltalán bármilyen szerepet magatartásunkban.

Kulcsszavak: büszkeség, szégyen, megalázás, 'hiteles' büszkeség (authentic pride, AP), 'öntelt' büszkeség (hubristic pride, HP)

Háttér

Büszkeség és szégyen mint érzelmek

Az érzelmekkel kapcsolatos tudományos publikációk egybehangzóan, már fél évszázaddal ezelőtt elkülönítették egy kis csoportját az alapérzelmeknek (öröm,

¹ Alpár Bertalan egyetemi hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet; ORCID: 0009-0004-8097-2447; 1alpar.bertalan@gmail.com

szomorúság, harag, félelem, undor, meglepettség). Ezeknek fontos egyedülálló tulajdonsága, hogy nonverbális kifejeződései egységesen világszerte felismerhetőek (Ekman & Friesen, 1971; Ekman et al., 1969; Izard, 1971). Az alapérzelem elméletek és kutatási eredményeik harmonizálása folytán elfogadottá váltak Darwin 1872-es munkájának gondolatai, miszerint adott érzelmek és a kifejezéseik univerzálisak és az emberi természet részeként fejlődtek velünk evolúciónk során. Azóta számos kísérletet tettek további univerzálisan felismerhető érzelmek kifejeződések regisztrálására, de pár kivétellel (pl. megvetés) mind sikertelenek voltak (Ekman & Friesen, 1986; Haidt & Keltner, 1999; Izard, 1971; Russell, 1991). A meglévő 6 alapérzelem így széleskörű kutatás alá került, míg az egyéb érzelmek szakirodalmi perifériára tolódtak. Ide tartozik sok tudatos és szociális érzelm is, mint a szégyen, vagy épp a büszkeség.

A büszkeség és a szégyen 'tudatos érzelmek' (conscious emotion) és ezért sok alapérzelmeknél használt működési modell nem illeszkedik rájuk. Tracy és Robins (2004a) tanulmánya szerint a 'tudatos érzelmek' legfontosabb tulajdonsága, hogy kell hozzájuk egy 'én'-t tartalmazó tudat és egy 'énkép', továbbá az, hogy az egyéni önértékeléshez kötődnek. Bár az alapérzelmeknél is olykor megfigyelhető szoros kapcsolódás a személy önértékelésével, a tudatos érzelmeknél ez a kapcsolat elengedhetetlen (Buss, 2001; Lewis et al., 1989.; Tangney & Dearing, 2003). Az én tudatának két alkotóeleme van. Az egyik a folyamatos időbeli érzékelése a szelfnek (self-awareness), a másik a komplex énkép halmaz fenntartásának a képessége (self-representations). Ezek lehetővé teszik az 'önbecsülés' belső absztrakt koncepciójának létrejöttét, megteremtve vele a tudatos érzelmeket is.

A büszkeség kapcsolata az alapérzelmekkel

Látjuk tehát, hogy a büszkeség eltér az alapérzelmektől működési mechanizmusában, azonban egy nagyon fontos tulajdonságában közük tartozik. Éppen abban, amely tulajdonság az egyik legmeghatározóbb tényező volt az alapérzelmek kiválasztásában: az univerzális kifejeződés. Tracy és Robins (2007a) tanulmányukban állítják, hogy a büszkeség az egyetlen tudatos érzelm, aminek univerzálisak a nonverbális kifejeződései, és ezt 2008-as kísérlet sorozatukban be is bizonyítják. Először csak az Egyesült Államokban, aztán keleti kultúrákon át egészen egy olyan izolált dél-afrikai törzsig kiterjesztették a kutatást, amely társadalmában ismeretlen volt még az írott szöveg. A büszkeség kifejeződéseinek mára több elfogadott motívumát ismerjük: a test megnyújtott tartása, a fej enyhe hátra biccentése, az arc halvány 'non-Duchenne' mosolya, a csípőre tett-, vagy a magasba emelt kéz, ez utóbbinál az ökölbe szorított kéz (Tracy et al., 2010). Eljárásuk rávilágított arra, hogy 4 éves kortól kezdődően kultúrától, etnikumtól függetlenül megbízhatóan el tudjuk különíteni az említett diszpozíciókat más érzelmekétől (Tracy & Robins, 2004b; Tracy et al., 2005). Tracy és Robins kísérletsorozatában a büszkeség felismerhetősége vetekszik a 6 alapérzelmével, és azokhoz hasonlóan, egy képről is gyorsan és hatékonyan felismerhető.

A kétfaktoros elmélet

A büszkeség kutatásának elmúlt 20 évében jelentős fókusz került az érzelm sokrétűségére, azon belül pedig a kétfaktoros elméletre, amelyben az érzelmhez egy öntelt (hubristic) változatot és egy hiteles, őszinte (authentic) változatot is tulajdonítanak (Ekman, 2003; Lewis, 2000; Tangney et al., 1989; Tracy & Robins,

2004a). A kettős szerkezetére az érzelmenek akkor következtek először, amikor két jól elhatárolható kategóriát vettek észre megkérdezett alanyok szóasszociációiban a büszkeségről (Tracy & Robins, 2007a). Az asszociációk első csoportjában proszociális, teljesítményorientált konstruktumként jelent meg a büszkeség ('kiváló', 'magabiztos'), a második csoportban pedig mint egy énfelnagyító öntelt érzelm ('arrogáns', 'beképzelt'). Ezt követően az alanyok szubjektív büszkeségélményei jellemzéseit is kategorikusan be lehetett osztani az előbbi két szemantikus csoportba.

A két változat személyiség korrelátumai

A megalkotott két oldalnak rendkívül eltérő személyiség korrelátumai vannak. Az AP (authentic pride) pozitívan korrelál az adaptív és társas szempontból kívánatos tulajdonságaival a 'Big5' személyiségmodellnek, mint az extraverzió, a szeretetre méltóság, a lelkiismeretesség, az érzelmi stabilitás és a nyitottság. Emellett pozitívan korrelál az explicit és implicit önbecsüléssel, a párkapcsolati elégedettséggel és a biztonságos kötődéssel (Tracy et al., 2010; Tracy et al., 2009; Tracy & Robins, 2007a). Negatívan korrelál azonban a visszautasításra való érzékenységgel, a machiavellizmussal, az agresszióval, a vonássonorongással, szociális fóbiákkal és a depresszióval is. Az őszinte, hiteles önbecsülés a teljesítés területén fejti ki facilitáló hatását (Weiner, 1985; Williams & DeSteno, 2008) és proszociális viselkedés felé tereli az embert, kialakítva egy mélyen gyökerező igazi önbecsülést (Herrald & Tomaka, 2002; Lazarus, 1991; Verbeke et al., 2004). A HP (hubristic pride) negatívan korrelált a szeretetre méltósággal és a lelkiismeretességgel is és pozitívan a machiavellizmussal, az agresszióval, a nárcizmussal és a vonássonorongással. Felelős a hosztilitásért, a személyközi problémákért és sok más önpusztító viselkedésért is (Baumeister et al., 1996; Bushman & Baumeister, 1998; Campbell, 1999; Kernberg, 1975; Kohut 1977; Morf & Rhodewalt, 2001). Kötődik hozzá a krónikus szorongás és bizonyos antiszociális viselkedések (pl. droghasználat, bűnözés) (Tracy et al., 2010).

A kettősség evolúciós értelmezése

Egy magyarázat a büszkeség kettősségének kialakulására az, hogy ezek más-más módszerét jelölik a szociális rang és az elismertség megszerzésének, megőrzésének. Az egyéni büszkeség szorosan kötődik az egyéni önbecsüléshez (Brown & Marshall, 2001). Leary, Tambor, Terdal és Downs (1995) szociális barométerként, 'szociométerként' jellemzik az önbecsülést, ami tájékoztatja az egyént a társas rangjáról, biztosítva a rangjának megfelelő viselkedést. Ezzel az egyén képessé válik státuszát automatizáltan megőrizni és elkerülni a csoport kiutasítását. A büszkeség egyedi evolúciós funkciója tehát a társas rang visszajelzése a közeg felé. A hiteles büszkeség (AP) az eredményeken alapuló büszkeséget jelöli, hosszútávon szerveződik, és a belefektetett munka gyümölcseként emeli feljebb az embert a szociális ranglétrán. Az egyénnek van mire büszkének lennie, megalapozottan várja el közege elismerését. Az öntelt büszkeséghez (HP) vezető út ezzel szemben jellemzően nem eredményeken, sikeren vagy teljesítményen alapszik. Ez az evolúciósan adaptív módszer bár illékony és jogtalan módon, de hatékonyan juttatja a kívánt státuszhoz az egyedet. A HP létezésének magyarázata tehát az, hogy egy 'csaló' (cheater) technikával képes az egyén megkaparintani környezete elismerését, hamisan megalapozott büszkeséget sugározva, anélkül, hogy be kellett volna fektetnie a megfelelő energiát abba, hogy valamit letegyen az asztalra (Tracy & Robins, 2007a).

A büszkeséghez tartozó oktulajdonítás

Annak, hogy az egyén büszkesége milyen természetű lesz, őszinte és hiteles, vagy épp öntelt, meghatározó tényezője, hogy minek tulajdonítja a büszkeségét. Az AP-nál az egyén a büszkeségét *belső, instabil, specifikus, irányítható* okokra vezeti vissza, mint egy erőfeszítés („*Azért győztem, mert gyakoroltam.*”), míg a HP-nál a büszkeség jellemzően *belső, stabil, globális, de irányíthatatlan* okokon alapul, mint egy képesség („*Azért győztem, mert nagyszerű vagyok.*”) (Verbeke et al., 2004).

A szégyen

A szégyen, a büszkeséggel ellentétben olyan negatív, kellemetlen érzelem, amit az egyén akkor érez, ha nem tud megfelelni internalizált társas elvárásoknak, legyen az morális-, kompetenciához-, vagy épp szépséghez fűződő standard (Tangney, 1999; Tracy & Robins, 2004a). A szégyen élményét kiváltja a társas rang elvesztésének félelme és annak megtapasztalása is. Olyankor merül fel az érzés, amikor az ember saját elvárásainak nem tud eleget tenni és kudarcát *belső stabil irányíthatatlan* tényezőknek tulajdonítja: „*Béna/rossz ember vagyok*”. (Janoff & Bulman, 1979). A szégyen a büszkeséghez hasonlóan egy bonyolult konstruktum, ami csak az utóbbi évtizedekben került az érzelmekutatás palettájára. Megéléséhez egy folyamatos szelf érzékelés és egy komplex énkép szükséges. Többrétűbb a felépítése az alapérzelmekénél, szervesen kapcsolódik az egyén önértékeléséhez, szociális struktúrák egy alappilléreként befolyásolja az egyén társas pozicionálását.

A megalázás és a válasz

Az emberi faj különösen érzékeny a társas ranggal kapcsolatos fenyegetettségekre (Kalma, 1991). A kritikus interakcióknak ezen a téren gyakran számos nonverbális komponense van (harag, undort kifejező arc, lekicsinylő nevetés) és ezekhez gyakran társulnak olyan kijelentések, amelyek például a másik vonzerejét, kompetenciáját becsmérlik („*Buta vagy és inkompetens.*”). A társas rangot és elismerést ki kell érdemelni, ehhez és ennek fenntartásához folyamatos szignálokra van szükség az egyéntől. Ha ezekkel bármi szembe megy, akkor azt az egyén státusza megtámadásaként értelmezi (Barkow, 1989; Gilbert, 1992, 1997). Ilyen sértett, megalázott helyzetben, jellemző reakció, hogy az egyén magába néz és önmagát hibáztatja a kritikában elhangzottak kapcsán, de előfordulhat a kritizáló fél hibáztatása is. A kritikára és megalázásra való érzékenység tehát könnyen vezet ellentámadáshoz is, amikor a kritizált fél váratlanul erőszakos lesz. Tedeschi és Felson (1994) azt a sértettségi állapotot, ahova ez az érzékenység vezethet, 'sérelmi düh'-nek keresztelte (grievance anger). Fontos elkülönítenünk, hogy a 'harag/düh' egy szubjektív érzelmi állapotra utal, az 'agresszió' viselkedésre és az 'ellenségesség/hosztilitás' egy attitűdöt ír le, ami a másik iránt táplált negatív viszonyulásokat öleli fel (Buss & Perry, 1992).

A HP és mások hibáztatásának összefüggései

Az öntelt büszkeség (HP), mint ahogy már említettem, korrelál az agresszivitással és az ellenségességgel. Ez engedhet okot arra a feltételezésre, hogy amikor szociális helyzetben szégyenbe hozzák az öntelt egyént, a rá jellemző reakció a támadás lesz. Tehát azok az antiszociális hajlamok, amelyek erre a büszkeségre jellemzőek, feltehetően támadó viselkedésben manifesztálódnak megalázás esetén. Az 'arrogáns'

és 'beképzelt' jelzőkkel illetett büszkeség típus és a nárcizmus közötti erős köteléket tekintve is logikus, hogy ne önmagát lássa hibásnak szégyenhelyzetben az öntelten büszke egyén, hanem másokat vonjon felelősségre. A nárcizmusra kudarc esetén jellemző a külső tényezőknek való oktatájdónítás. Egy elvétett feladatnál például annak nehézségét teszik hibáztatásuk tárgyául, nem pedig saját képességüket (Stucke, 2003). Ezek mellett a nárcizmushoz való kötődése a HP-nak azért is lényeges, mert a nárcizmus a társas visszautasításra (social rejection) haraggal reagál (Twenge & Campbell, 2003). A harag pedig, mint említettem, mások hibáztatásával kapcsolódik jellemzően (Tedeschi & Felson, 1994). Az eddigi érveléssel összhangban, Tracy és munkatársai (2009) a HP-t úgy írják le, mint amitől az egyén valamilyen úton-módon többnek, vagy jobbnak látja önmagát másoknál, ami egy szubjektív dominancia-, hatalom- és feljebbvalóság érzettel jár, ami aztán felkészülten tartja őt a hatalma gyakorlására is, akár személyközi konfliktusokon át. Végül pedig felelevenítve Tracy és Robins (2007a) munkáját, a HP-t a környezet egyszerű megvezetéseként is lehet értelmezni a kívánt szociális státusz megszerzésében. A megalapozatlan közvetítése a büszkeségnek, és a társas közeg elismerésének jogtalan igénylése logikus, ha ahhoz vezet, hogy amikor ezt megkérdőjelezzük, az egyén védekező állásba állva megpróbálja lepergetni a szégyenérzetet okozó megjegyzéseket. Ez is arra utal, hogy egy személyben a HP- és mások hibáztatásának konstruktumai között megaláztatás esetén együtt járást fogunk találni.

Az AP és önmagunk hibáztatásának összefüggései

Az AP megalapozott büszkeség, ami az ember konkrét eredményeinek, sikereinek hosszútávú befektetésként alakuló hozománya (Tracy & Robins, 2007a). Feltételezhető, hogy a valódi teljesítményre alapozott büszkeség egy olyan független önbizalommal jár, ami mentén az egyén nem fél magába nézni, ha megszégyenítő helyzetbe kerül. A HP-val szemben ez a szilárdabb, megalapozottabb énkép biztonságos teret enged az önkritikára. Az eredményesség okozta érzelmi függetlenség a külső bírálattól elképzelhető, hogy automatikusan nagyobb hajlandóságot okoz az egyénben önmaga vizsgálatára, szemben a HP-ra jellemző ellenségességgel. Ehhez kapcsolva a lelkiismeretességgel talált korrelációját az AP-nak, logikus feltételezni az őszinte, hiteles büszkeség esetében egy olyan önreflexió jelenlétét is, amivel az egyén gyakorlattan meg tudja vizsgálni önmagát és működését probléma felmerülése esetén (Tracy & Robins, 2007a). A megalázás során várhatóan tehát az AP-vel jellemezhető személy hajlamosabb lesz magába nézni, mint HP esetében, amiből az következik, hogy valószínűleg nagyobb arányban hibáztatja is önmagát. Önmagunk és mások hibáztatását vizsgálva pedig valószínűtlen, hogy az AP személyeknél mások hibáztatása legyen jellemzőbb, az agresszióval vagy épp az ellenségességgel való erős negatív korrelációja miatt (Tracy & Robins, 2007a).

Módszer

Vizsgálati minta

A keresztmetszeti eljárásban az adatgyűjtés 2024.10.14. és 2024.11.20. között zajlott egy szakaszban *Google Forms* segítségével. A vizsgálati csoportba kényelmi mintavétellel kerültek be 18. életévüket betöltött személyek, nők és férfiak vegyesen, összesen 135-en. A kérdőív kitöltése önkéntes alapon történt, a kitöltés bármikor megszakítható volt.

Mérőeszközök

A kutatásban a következő demográfiai adatok kerültek felhasználásra: a kitöltő neme, kora, legmagasabb iskolai végzettsége.

A Büszkeség Kérdőív magyar változata (Bolló et al., 2018): 14 ítemes, a büszkeség két típusának mérésére kidolgozott eszköz. A kitöltőnek egy 5 fokú Likert-skálán kellett megjelölnie, hogy mennyire jellemző rá az adott állításban megfogalmazott érzés általában: 0 – egyáltalán nem, 5 – teljes mértékben. A kérdőív nem tartalmaz fordított tételeket.

A Megalázásra Való Érzékenység Skála magyar változata (Horváth et al., 2022): 20 ítemes, a megalázásra adott válaszok mérésére kidolgozott eszköz. A kitöltőnek 5 fokú Likert-skálán kellett megjelölnie, hogy az adott tételben megfogalmazott helyzetben mennyire hibáztatja magát, majd azt, hogy mennyire hibáztat másokat: 0 - egyáltalán nem, 5 – rendkívüli módon. Ez a kérdőív sem tartalmaz fordított tételeket.

A kutatást a PPKE Pszichológiai Kutatásetikai Bizottsága engedélyezte (2024_36_e).

Célkitűzések és hipotézisek

A kutatás célja kapcsolatok felderítése megalázott helyzetben az öntelt büszkeség (HP) és mások hibáztatása között, illetve az őszinte, hiteles büszkeség (AP) és önmagunk hibáztatása között.

Statisztika

A befolyó adatok elemzése a Jasp 0.17.1-es verziójával történt. A 'HP' és a 'mások hibáztatása' változók Shapiro-Wilk normalitástesztje alapján eltértek a normális eloszlástól. 15 adatnál nagyobb a minta, az eloszlások unimodálisak és nincsenek outlierok, így tehát feltételezve a normalitás teljesülését, Z-tesztek következtek. Itt a ferdeség és csúcsosság ellenőrzése során, bár a csúcsossága nem, a ferdesége mindkét görbében szignifikánsan eltért a normálistól. Megbizonyosodva így arról, hogy a 'HP' és a 'Mások hibáztatása' nem normális eloszlásúak, Spearman-féle korrelációval készült az adatelemzés. Mivel a személyek függetlenek, a változók legalább ordinálisak és a monotonitás feltétele is teljesül, a változók készen is álltak a próbára. Az 'AP' és az 'önmagunk hibáztatása' változóknál a Shapiro-Wilk teszt normális eloszlást mutatott így ezeket Pearson-féle korreláció vizsgálta.

Eredmények

I. Leíró statisztika

A minta demográfiai jellemzői

A 135 fős mintából 52 férfi vizsgálati személy volt és 83 nő. Az életkorok átlaga 27,919 év volt, a szórása pedig 11,343 év. A minimum életkor 18 év volt, a maximum 81. Legmagasabb iskolai végzettség tekintetében, a vizsgálati személyek 42,8%-ának voltak éppen folyamatban felsőfokú tanulmányai, 30,4% jelölte a felsőfokú végzettséget (főiskola, egyetem), 25,4% a középfokú végzettséget (szakiskola, szakközépiskola, szaggimnázium, gimnázium) és 1,4% az alapfokú végzettséget (általános iskola).

II. A vizsgált változók leíró statisztikái

A büszkeség típusok felmérése során kapott eredmények

A vizsgálati személyeknek először a Büszkeség Kérdőívet kellett kitölteniük. A kérdőívben 14 tételre kellett 1-5-ig tartó Likert-skálán választ adni. 7 tétel mérte ebből az AP-t (1., 2., 4., 8., 10., 12. és 14.) 7 pedig a HP-t (3., 5., 6., 7., 9., 11., 13.). Mindkét skálán egy 7-től 35-ig tartó pontértéket lehetett így elérni. A kapott HP pontértékek között 7 pont volt a legalacsonyabb összeg és 27 a legmagasabb, míg az AP pontértékek 14-től 34-ig terjedtek. Átlagosan 13,363 pontot értek el a kitöltők a HP esetében és 24,089 pontot az AP-nál. Ezeket az eredményeket, az adatok módusát, mediánját és standard szórását az 1. táblázatban lehet megtekinteni.

1. táblázat: A HP és AP pontok leíró statisztikái

	HP pont	AP pont
Mode	7,000	26,000
Median	12,000	24,000
Mean	13,363	24,089
Std. Deviation	5,131	4,109
Minimum	7,000	14,000
Maximum	27,000	34,000

Forrás: saját szerkesztés

A megalázásra adott válaszok felmérése során kapott eredmények

A kérdőív második felében a Megalázásra Való Érzékenységi Skála kérdőívet kellett kitölteni. Itt 20 tételhez kellett egytől ötig egy-egy értéket rendelni, jelezve, hogy az adott tételben megfogalmazott helyzetben milyen mértékben hibáztatja az egyén magát és másokat. A kapott eredmények tehát 20 ponttól terjedhettek 100 pontig. Az 'önmagunk hibáztatása' felmérése során a minimum elért pont 21 volt, a maximum 95. Itt átlagosan 60,519 pontot értek el a kitöltők. A 'mások hibáztatása' felmérésében a kapott pontok 20 ponttól 99-ig terjedtek, 58,411 pontos átlaggal. Ezek eredményeit és az adatok módusát, mediánját, standard szórását a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat: Önmaga- és mások hibáztatásának leíró statisztikái

	Önmaga hibáztatása	Mások hibáztatása
Mode	56,000	60,000
Median	62,000	60,000
Mean	60,519	58,511
Std. Deviation	15,753	15,177
Minimum	21,000	20,000
Maximum	95,000	99,000

Forrás: saját szerkesztés

III. A vizsgált változók összefüggései

A HP és mások hibáztatása között statisztikai kapcsolatot nem mutatott az elemzés, a használt Spearman korreláció eredménye szerint a két konstruktum között nincs szignifikáns összefüggés $r_s = .056$, $p = .259$ (1-tailed), $z' = .056$, $1-\beta = 0.15$. Az AP és önmagunk hibáztatása közötti kapcsolat mérésére használt Pearson korreláció

szintén nem mutatott szignifikáns összefüggést $r = -.100$, $p = .876$ (1-tailed), $z' = -.100$, $1 - \beta = .31$.

Diszkusszió

AP, HP, önmagunk- és mások hibáztatása

A kutatás során 135 emberrel került felvételre a Büszkeség Kérdőív és a Megalázásra Való Érzékenység Skála. A vizsgálati személyek válaszai alapján részletes kép alakult ki arról, mennyire jellemzi az egyes embereket az AP és a HP konstruktuma, illetve mások- és önmaguk hibáztatása megalázó helyzetben. Ezek összefüggéseit vizsgálva, az az elképzelés, miszerint a HP és mások hibáztatása között, illetve az AP és önmagunk hibáztatása között kapcsolat áll fenn, nem igazolódott be. A büszkeség típusait eddig jellemzően személyiség korrelátumainak kapcsolatában vizsgálták, pár esetben kerültek csak fókuszba a kötődő viselkedések. Ez utóbbi területét hivatott gazdagítani a jelen kutatás a büszkeség szakirodalmának. Az eredmények alapján úgy tűnik, nincsen olyan jelentős bejósoló ereje a viselkedésre a büszkeség típusoknak, mint amennyire azt a vonatkozó szakirodalom sugallja.

A büszkeség típusok eddigi viselkedéses korrelátumai

A korábbi kutatásokban olvasható, hogy az AP prozociálisabb viselkedést von magával a HP-hoz képest (Williams és DeSteno, 2008, Stanger, Kavussanu és Ring, 2020), valószínűbb például az önkéntes munkavállalás (Hart-Matsuba 2007). Ezzel szemben a HP nárcisztikus énfelnagyító viselkedéssel és a folyamatos státusz-, dominancia- és elismeréshajhászattal hozható kapcsolatba, aminek eredményeképpen az egyén nemtörődő és kizsákmányoló módon viselkedik a másik féllel (Campbell-Foster 2007; Tracy et al., 2009). Érthető, hogy számos antiszociális viselkedés esetén találtak kapcsolatot a HP-vel, legyen az agresszív viselkedés, ellenséges viselkedés, abúzus, vagy épp mohóság (Baumeister et al., 2000; Campbell et al., 2005; Tracy et al., 2009). Ha ehhez figyelembe vesszük még a HP negatív korrelátumait olyan jelentős prozociális tulajdonságokkal, mint a lelkiismeretesség, a szeretetreméltóság és az önkontroll, akkor egyértelműnek tűnik, miként reagál majd a HP-vel jellemezhető egyén, ha megalázó helyzetbe kerül (Carver et al., 2010). A releváns szakirodalom egyöntetűen abba az irányba mutat, hogy a HP-vel jellemezhető egyén ellenséges stratégiai pozíciót vesz fel, ha szégyenbe hozzák, támad, dominál, felülkerekedik, igyekszik azonnal visszaszerezni szociális státuszát, ha az a másik rovására történik is.

Ezzel szemben a szakirodalom az AP-hez azt a tendenciát kapcsolja, hogy kudarcra és sikertelenségre az egyén adaptívan reagál, tanulságot von le és proaktívan viselkedik a későbbi teljesítés reményében (Weidman-Tracy-Elliot 2015). Ezen túl pozitív korrelációt mutat az altruisztikus viselkedéssel (Michie 2009) és olyan önszabályozó viselkedésekkel, amelyekkel szociális jelenlétüket tudják korlátozni a közösség javára (Spraggon-Bodolica 2015). Ha emellett azt is figyelembe vesszük, hogy a konstruktum olyan meghatározó tulajdonságokkal kapcsolódik, mint a lelkiismeretesség, a nyitottság vagy az érzelmi stabilitás, egyértelműnek tűnik, hogy mások hibáztatása helyett önmagát teszi vizsgálata tárgyául az egyén megalázó helyzetben.

A jelen kutatás empirikus eredményei azonban ezeket nem támasztják alá, ugyanis nem mutatnak kapcsolatot az őszinte, hiteles büszkeség és önmagunk hibáztatása-, illetve az öntelt büszkeség és mások hibáztatása között. Ezeket az

összefüggéseket a jövőben érdemes lehet nagyobb mintán is megvizsgálni, további módszerekkel, figyelembe véve, hogy jelen felmérésnek még gyenge a statisztikai ereje.

Egyéb hatótényezők a megalázásra adott válaszoknál

Gilbert és Miles (2000) kutatásában azt latolgatja, hogy a haragra, az agresszióra és az ellenségeségre mutató tendencia (amint azt a HP-nál látjuk) valószínűleg köthető mások hibáztatásához, mivel ezeknél az attitűdöknél a szakirodalom szerint a kritikára külső attribúciókkal reagál az egyén. (Eckhardt-Barbour-Stuart 1997; Tedeschi-Felson 1994). Gilbert és Miles említett kutatásában kidolgozott kérdéssorral, - amelynek magyar változatát használtam a jelen kutatásban is - azt találta, hogy akik úgy érezték, hogy magasabb pozíciót töltenek be a szociális ranglétrán, azok jellemzőbben hibáztattak másokat. A büszkeség kutatás azonban nem tesz különbséget az AP és a HP között abban, hogy mekkora mértéket ölt maga a büszkeség, és ehhez kapcsolatos abban sem, hogy az egyének milyen magasra helyezik magukat a vélt szociális ranglétrán.

Azok, akik alacsonyabb rangúként gondolnak magukra, hajlamosabbak lesznek önmaguk hibáztatására, és elkerülni, hogy visszatámadjanak (Gilbert 1992). Önmagunk hibáztatása pozitív kapcsolatot mutat a szorongással, a distresszel, a haraggal és az irritáltsággal, azonban ezeket az állapotokat nem lehet megfelelően egy-egy büszkeség típushoz kapcsolni (Gilbert-Miles 2000).

Irodalomjegyzék

Barkow, J. (1989). *Darwin Sex Status*. University of Toronto Press. Available from: <https://doi.org/10.3138/9781442673724>

Baumeister, R. F., Smart, L. & Boden, J. M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: the dark side of high self-esteem. *Psychological review*. [Online]. 103(1), 5. Available from: <https://doi.org/10.1037//0033-295x.103.1.5>

Baumeister, R. F., Bushman, B. J. & Campbell, W. K. (2000). Self-esteem, narcissism, and aggression: Does violence result from low self-esteem or from threatened egotism? *Current Directions in Psychological Science*. [Online]. 9, 26-29. Available from: <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00053>

Bolló, H., Bóthe, B., Tóth-Király, I. & Orosz, G. (2018). Pride and social status. *Frontiers in psychology*. [Online]. 9, 1979. [Online]. Available from: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01979>

Brown, J. D. & Marshall, M. A. (2001). Self-esteem and emotion: Some thoughts about feelings. *Personality and Social Psychology Bulletin*. [Online]. 27(5), 575-584. Available from: <https://doi.org/10.1177/0146167201275006>

Bushman, B. J. & Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of personality and social psychology*. [Online]. 75(1), 219. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.75.1.219>

Buss, A. (2001). *Psychological dimensions of the self*. Sage Publications, Inc.

- Buss, A. H. & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of personality and social psychology*. [Online]. 63(3), 452. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.63.3.452>
- Campbell, W. K. (1999). Narcissism and romantic attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*. [Online]. 77(6), 1254. Available from: <https://doi.org/10.1037//0022-3514.77.6.1254>
- Campbell, W. K., Bush, C. P., Brunell, A. B. & Shelton, J. (2005). Understanding the social costs of narcissism: The case of the tragedy of the commons. *Personality and Social Psychology Bulletin*. [Online]. 31(10), 1358-1368 Available from: <https://doi.org/10.1177/0146167205274855>
- Campbell, W. K. & Foster, J. D. (2007). The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies. In C. Sedikides and S. Spencer (Eds.), *Frontiers in social psychology: The self*. [Online]. (pp. 115-138). Philadelphia, PA: Psychology Press. Available from: <https://doi.org/10.4324/9780203818572>
- Carver, C. S., Sinclair, S. & Johnson, S. L. (2010). Authentic and hubristic pride: Differential relations to aspects of goal regulation, affect, and self-control. *Journal of Research in Personality*. [Online]. 44, 698-703. Available from: doi: 10.1016/j.jrp.2010.09.004.
- Darwin, C. (1872). *The descent of man, and selection in relation to sex* (Vol. 2). D. Appleton. Available from: <http://digital.casalini.it/9781400820061>
- Eckhardt, C. I., Barbour, K. A. & Stuart, G. L. (1997). Anger and hostility in maritally violent men: Conceptual distinctions, measurement issues, and literature review. *Clinical Psychology Review*. [Online]. 17(4), 333-358. Available from: [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(96\)00003-7](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(96)00003-7)
- Ekman, P. (2003). *Emotions revealed*. Times Books
- Ekman, P. & Friesen, W. V. (1971). Constants across cultures in the face and emotion. *Journal of personality and social psychology*, 17(2), 124. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0030377>
- Ekman, P. & Friesen, W. V. (1986). A new pan-cultural facial expression of emotion. *Motivation and emotion*, 10, 159-168. Available from: <https://doi.org/10.1007/BF00992253>
- Ekman, P., Sorenson, E. R. & Friesen, W. V. (1969). Pan-cultural elements in facial displays of emotion. *Science*, 164(3875), 86-88. Available from: <https://doi.org/10.1126/science.164.3875.86>
- Gilbert, P. (1992). *Depression: the evolution of powerlessness*. Lawrence Erlbaum Associates Ltd. and Guilford. Available from: <https://doi.org/10.4324/9781315564319>
- Gilbert, P. (1997). The evolution of social attractiveness and its role in shame, humiliation, guilt and therapy. *British journal of medical psychology*. [Online]. 70(2), 113-147. Available from: <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.1997.tb01893.x>

Gilbert, P. & Miles, J. N. (2000). Sensitivity to Social Put-Down: it's relationship to perceptions of social rank, shame, social anxiety, depression, anger and self-other blame. *Personality and individual differences*. [Online]. 29(4), 757-774. Available from: [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(99\)00230-5](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(99)00230-5)

Hart, D. & Matsuba, M. K. (2007). The development of pride and moral life. In J. L. Tracy, R. W. Robins, and J. P. Tangney (Eds.), *The self-conscious emotions: Theory and research*. [Online]. (pp. 114-133). New York, NY: Guilford Press.

Haidt, J. & Keltner, D. (1999). Culture and facial expression: Open-ended methods find more expressions and a gradient of recognition. *Cognition & Emotion*, 13(3), 225-266. Available from: <https://doi.org/10.1080/026999399379267>

Herrald, M. M. & Tomaka, J. (2002). Patterns of emotion-specific appraisal, coping, and cardiovascular reactivity during an ongoing emotional episode. *Journal of personality and social psychology*. [Online]. 83(2), 434. Available from: DOI: 10.1037//0022-3514.83.2.434

Horváth, Z., Urbán, R., Kökönyei, G. & Demetrovics, Z. (Eds.). (2022). *Kérdőíves módszerek a klinikai és egészségpszichológiai kutatásban és gyakorlatban*. Medicina Könyvkiadó Zrt.

Izard, C. E. (1971). *The face of emotion*. East Norwalk, CT: Appleton-Century-Crofts.

Janoff-Bulman, R. (1979). Characterological versus behavioral self-blame: inquiries into depression and rape. *Journal of personality and social psychology*. [Online]. 37(10), 1798. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.37.10.1798>

Kalma, A. (1991). Hierarchisation and dominance assessment at first glance. *European Journal of Social Psychology*. [Online]. 21(2), 165-181. Available from: <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420210206>

Kernberg, O. F. (1975). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Jason Aronson.

Kohut, H. (1977). Análisis del self: El tratamiento psicoanalítico de los trastornos narcisistas de la personalidad. In *Análisis del self: el tratamiento psicoanalítico de los trastornos narcisistas de la personalidad*. [Online]. (pp. 327-327).

Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation* (Vol. 557). Oxford University Press. Available from: <https://doi.org/10.1093/oso/9780195069945.001.0001>

Leary, M. R., Tambor, E. S., Terdal, S. K. & Downs, D. L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor: The sociometer hypothesis. *Journal of personality and social psychology*. [Online]. 68(3), 518. Available from: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.68.3.518>

Lewis, M. (2000). Self-conscious emotions: Embarrassment, pride, shame, and guilt. In M. Lewis and J. M. Haviland-Jones (Eds.), *Handbook of emotions*. [Online]. (2nd ed., pp. 623–636). New York: Guilford Press.

- Lewis, M., Sullivan, M. W., Stanger, C. & Weiss, M. (1989). Self development and self-conscious emotions. *Child development*, 146-156. Available from: <https://doi.org/10.2307/1131080>
- Michie, S. (2009). Pride and gratitude: How positive emotions influence the prosocial behaviors of organizational leaders. *Journal of Leadership and Organizational Studies*. [Online]. 15(4), 393-403. Available from: <https://doi.org/10.1177/1548051809333338>
- Morf, C. C. & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological inquiry*. [Online]. 12(4), 177-196. Available from: https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1
- Russell, J. A. (1991). Negative results on a reported facial expression of contempt. *Motivation and Emotion*, 15(4), 281-291. Available from: <https://doi.org/10.1007/BF00995646>
- Spraggon, M. & Bodolica, V. (2015). Trust, authentic pride, and moral reasoning: A unified framework of relational governance and emotional self-regulation. *Business Ethics: A European Review*. [Online]. 24, 297-314. Available from: [doi:10.1111/beer.12086](https://doi.org/10.1111/beer.12086). <https://doi.org/10.1111/beer.12086>
- Stucke, T. S. (2003). Who's to blame? Narcissism and self-serving attributions following feedback. *European journal of personality*. [Online]. 17(6), 465-478. Available from: <https://doi.org/10.1002/per.497>
- Stanger, N., Kavussanu, M. & Ring, C. (2020). Linking facets of pride with moral behaviour in sport: the mediating role of moral disengagement. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. [Online]. 19(6), 929-942. Available from: [doi:10.1080/1612197x.2020.1830825](https://doi.org/10.1080/1612197x.2020.1830825)
- Tangney, J. P. (1999). The self-conscious emotions: Shame, guilt, embarrassment and pride. In T. Dalgleish and M. J. Power (Eds.), *Handbook of cognition and emotion*. [Online]. (pp. 541-568). John Wiley and Sons Ltd. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/0470013494.ch26>
- Tangney, J. P. & Dearing, R. L. (2003). *Shame and guilt*. Guilford press.
- Tangney, J. P., Dearing, R. L., Wagner, P. E. & Gramzow, R. (1989). Test of self-conscious affect-3. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/t06464-000>
- Tedeschi, J. T. & Felson, R. B. (1994). *Biological factors and aggression*. American Psychological Association. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/10160-001>
- Tracy, J. L., Cheng, J. T., Robins, R. W. & Trzesniewski, K. H. (2009). Authentic and hubristic pride: The affective core of self-esteem and narcissism. *Self and identity*. [Online]. 8(2-3), 196-213. Available from: <https://doi.org/10.1080/15298860802505053>

Tracy, J. L. & Robins, R. W. (2004a). Putting the Self Into Self-Conscious Emotions: A Theoretical Model. *Psychological inquiry*. [Online]. 15(2), 103-125. Available from: https://doi.org/10.1207/s15327965pli1502_01

Tracy, J. L. & Robins, R. W. (2007a). The psychological structure of pride: a tale of two facets. *Journal of personality and social psychology*. [Online]. 92(3), 506. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.92.3.506>

Tracy, J. L., Robins, R. W. & Lagattuta, K. H. (2005). Can children recognize pride? *Emotion*, 5(3), 251. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/1528-3542.5.3.251>

Tracy, J. L., Robins, R. W. & Tangney, J. P. (2007). *The self-conscious emotions*. Guilford.

Tracy, J. L., Shariff, A. F. & Cheng, J. T. (2010). A naturalist's view of pride. *Emotion Review*, 2(2), 163-177. Available from: <https://doi.org/10.1177/1754073909354627>

Tracy, J. L. & Robins, R. W. (2008). The nonverbal expression of pride: evidence for cross-cultural recognition. *Journal of personality and social psychology*, 94(3), 516. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.94.3.516>

Twenge, J. M. & Campbell, W. K. (2003). "Isn't it fun to get the respect that we're going to deserve?" Narcissism, social rejection, and aggression. *Personality and Social Psychology Bulletin*. [Online]. 29(2), 261-272. Available from: <https://doi.org/10.1177/0146167202239051>

Verbeke, W., Belschak, F. & Bagozzi, R. P. (2004). The adaptive consequences of pride in personal selling. *Journal of the Academy of Marketing Science*. [Online]. 32, 386-402. Available from: <https://doi.org/10.1177/0092070304267105>

Weidman, A. C., Tracy, J. L. & Elliot, A. J. (2015). The Benefits of Following Your Pride: Authentic Pride Promotes Achievement. *Journal of Personality*. [Online]. 84(5), 607-622. Available from: [doi:10.1111/jopy.12184](https://doi.org/10.1111/jopy.12184)

Weiner, B. 1985. An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological review*. [Online]. 92(4), 548. Available from: <https://doi.org/10.1037//0033-295x.92.4.548>

Williams, L. A. & DeSteno, D. (2008). Pride and perseverance: the motivational role of pride. *Journal of personality and social psychology*. [Online]. 94(6), 1007. Available from: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.94.6.1007>

SENSITIVITY TO PUT DOWN IN DIFFERENT TYPES OF PRIDE

BERTALAN ALPÁR

Background: Pride and shame hold a prominent place in the literature on emotions. The feeling of pride is now divided into two subtypes, which are distinguishable from each other by their opposing personality correlates. However, the literature on these

subtypes in the context of shame responses is scarce. Consequently, we have limited data on how the two types of pride behave when put down.

Aim: This study aims to examine the relationship between types of pride and self- and other-blaming behaviors in put down situations.

Methods: The study involved 135 participants over the age of 18. The types of pride were assessed using the Hungarian version of Tracy and Robins' (2007) questionnaire (Bolló et al., 2018), and responses to being put down were assessed using the Hungarian version of Gilbert and Miles' (2000) questionnaire (Horváth et al., 2022).

Results: Despite the sophisticated dichotomous picture drawn by the relevant literature regarding the two types of pride and their associated traits, this distinction does not manifest in everyday behavior. Data analysis revealed no relationship between the examined types of pride and responses to being put down.

Conclusion: While shame and pride are tightly intertwined within an individual's personality, it seems behavioral responses to shame are not related to the type of pride an individual possesses. This study suggests that previous research may have overemphasized the role of pride types in human behavior. Focusing on behavioral responses when being put down, gives us a good chance of detecting the effect of pride types' on our behavior, because the nature of the situations are deeply connected to our feelings of pride. However if pride types have no significant influence on behavior in such relevant scenarios, one might question whether they make any difference at all in less relevant everyday situations.

Keywords: pride, shame, put down, AP, HP